

Hanna Kruk*

Akademia Morska w Gdyni

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA LEŚNYCH KOMPLEKSÓW PROMOCYJNYCH W POLSCE – WYNIKI BADAŃ

STRESZCZENIE

Zgodnie z przyjętymi w ustawie o lasach założeniami, leśne kompleksy promocyjne (LKP) są kompleksami leśnymi o szczególnym znaczeniu gospodarczym, ekologicznym, społecznym i edukacyjnym. Są one także uznawane za element zrównoważonej gospodarki leśnej. Na początku 2015 r. przeprowadzono badania ankietowe dotyczące m.in. roli LKP w budowaniu świadomości ekologicznej wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Celem artykułu jest przedstawienie uzyskanych wyników z uwzględnieniem prowadzonych form edukacji leśnej w LKP, grup odbiorców i najczęściej prezentowanych tematów zajęć.

Słowa kluczowe: zrównoważone leśnictwo, leśne kompleksy promocyjne, edukacja

Wprowadzenie

Rozwój trwały i zrównoważony dotyczy wielu dziedzin gospodarki, w tym i leśnictwa. Przyjmuje się, iż zrównoważone leśnictwo dotyczy:

- a) takiego zarządzania lasami i terenami leśnymi, które pozwoli na zaspokojenie społeczno-gospodarczych, kulturowych i duchowych oraz ekologicznych potrzeb ludzkości w odniesieniu do wszystkich produktów i usług do-

---

* Adres e-mail: h.kruk@wpit.am.gdynia.pl.

starczanych przez ekosystemy leśne, wliczając w to także kwestię ochrony lasów przed zanieczyszczeniami i innymi zagrożeniami¹;

- b) takiego zarządzania lasami, które umożliwi zachowanie ich wielofunkcyjności dla przyszłych pokoleń²;
- c) zagospodarowania i użytkowania lasów, które pozwoli na zachowanie ich produktywności, żywotności, zdolności do odtwarzania się oraz bioróżnorodności, aby mogły pełnić swoje ekologiczne, gospodarcze i społeczne funkcje obecnie i w przyszłości³.

Zrównoważona gospodarka leśna dotyczy realizacji zadań pozwalających na osiągnięcie takich celów, jak: zachowanie i ochrona lasów, ich „renaturyzacja” (prowadzona zwłaszcza w odniesieniu do plantacji oraz lasów intensywnie użytkowanych gospodarczo), odwrócenie procesu deforestacji, ochrona lasów (zwłaszcza tych cennych, o naturalnym charakterze, co umożliwi także zachowanie bioróżnorodności i zasobów genetycznych), ochrona wód i gleb, zwiększanie powierzchni obszarów chronionych w lasach oraz racjonalna produkcja leśna (dostarczanie drewna i innych produktów leśnych oraz usług)⁴.

Zrównoważona gospodarka leśna dotyczy wielu różnorodnych aspektów, w tym certyfikacji leśnej, przebudowy drzewostanów zgodnie z siedliskiem, pozyskiwania produktów leśnych w tempie nieprzekraczającym ich możliwość samoodtwarzania się, ustanawiania lasów ochronnych oraz tworzenia leśnych kompleksów promocyjnych.

1. Leśne kompleksy promocyjne

Leśne kompleksy promocyjne (LKP) są ustanawiane rozporządzeniem Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Są to „obszary funkcjonalne o znacze-

---

¹ *Report of the UN Conference on Environment and Development*, Annex III, A/CONF.151/26, Rio de Janeiro 1992.

² T. Panagopoulos, *Linking Forestry, Sustainability and Aesthetics*, „Ecological Economics” 2009, vol. 68, s. 2485.

³ *Forestry in the EU and the World – a Statistical Portrait 2011*, Eurostat, Statistical Books 2011, s. 7; ustawa z 28 września 1991 r. o lasach (DzU z 1991 r., nr 101, poz. 444 ze zm.), art. 6.

⁴ *Forestry in the EU...*, s. 9; art. 7–8 ustawy z 28 września 1991 r. o lasach; C. Gamborg, J.B. Larsen, *Back to Nature – a Sustainable Future for Forestry?*, „Forest Ecology and Management” 2013, no. 179, s. 560–564.

niu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, dla których działalność określa jednolity program gospodarczo-ochronny, opracowywany przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych⁵. LKP to kompleksy leśne o relatywnie dużej powierzchni, reprezentujące różne regiony przyrodniczo-leśne, o odmiennych charakterach i walorach przyrodniczych. Założono, że na terenach LKP będzie wdrażana i prowadzona zrównoważona gospodarka leśna oparta na ekologicznych zasadach w połączeniu z aktywną ochroną przyrody. LKP mogą znajdować się na terenie jednego, dwóch lub więcej nadleśnictw. Nie mają one własnej administracji – funkcjonują na bazie nadleśnictw, na terenie których zostały utworzone. LKP są oryginalną polską koncepcją, której odpowiednikiem na świecie są lasy modelowe w Szwecji i Kanadzie⁶. Do celów LKP zalicza się: rozpoznanie stanu zachowania ekosystemów leśnych oraz zachodzących w nich zmian (poprzez inwentaryzację przyrodniczą), odtwarzanie walorów leśnych lub ich zachowanie poprzez prowadzenie gospodarki leśnej opartej na zasadach ekologicznych, integrowanie celów gospodarczych z ochroną lasów, prowadzenie i promowanie wielofunkcyjnej, trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej, prowadzenie prac badawczych, których celem jest wdrażanie i upowszechnianie zrównoważonego leśnictwa, budowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa poprzez działania edukacyjne oraz szkolenia dla Służby Leśnej⁷. Powyższe cele są zgodne z założeniami dotyczącymi zrównoważonej gospodarki leśnej⁸.

Obecnie w Polsce funkcjonuje 25 LKP: pierwsze zostały powołane w 1994 r., ostatnie – w 2011 r. Są to LKP: Bory Lubuskie, Bory Tucholskie, Lasy Beskidu Sądeckiego, Lasy Beskidu Śląskiego, Lasy Bieszczadzkie, Lasy Birczańskie, Lasy Doliny Baryczy, Lasy Elbląsko-Żuławskie, Lasy Gostynińsko-Wrocławskie, Lasy Janowskie,

⁵ Artykuł 13b ustawy z 28 września 1991 r. o lasach.

⁶ K. Fronczak, *Leśne Kompleksy Promocyjne. Las w dziewiętnastu odślonach*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2007, s. 14–18.

⁷ Zarządzenie nr 30 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 19 grudnia 1994 r. w sprawie Leśnych Kompleksów Promocyjnych, ZO-72-15/94, § 2; K. Fronczak, *Leśne Kompleksy Promocyjne...*, s. 19–20.

⁸ J. Gładz, *Założenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej*, w: *Trwały i zrównoważony rozwój lasów. Poglądy – opinie – kontrowersje*, red. K. Rykowski, IBL, Warszawa 1998, s. 64–68; A. Kolk, *Ogólne tezy trwałego i zrównoważonego rozwoju lasów*, w: *Trwały i zrównoważony rozwój lasów...*, s. 111–116; M. Blichtarska, P. Angelstam, M. Elbakidze, R. Axelsson, M. Skorupski, A. Węgiel, *The Polish Promotional Forest Complexes: Objectives, Implementation and Outcomes Towards Sustainable Forest Management?*, „Forest Policy and Economics” 2012, vol. 23, s. 32–35.

Lasy Mazurskie, Lasy Olsztyńskie, Lasy Oliwsko-Darżlubskie, Lasy Rychtałskie, Lasy Spalsko-Rogowskie, Lasy Środkowopomorskie, Lasy Warszawskie, Puszcza Białowieska, Puszcza Knyszyńska, Puszcza Kozienicka, Puszcza Niepołomicka, Puszcza Notecka, Puszcze Szczecińskie, Puszcza Świętokrzyska oraz Sudety Zachodnie⁹.

Pracownicy Lasów Państwowych realizują zadania z zakresu zrównoważonego leśnictwa dotyczące wymiaru gospodarczego, ekologicznego i społecznego, w tym ostatnim wypadku również te z zakresu szeroko rozumianej edukacji ekologicznej. Zajęcia edukacyjne dotyczą głównie upowszechnienia wiedzy o lesie, jego funkcjach i produktach, racjonalnego korzystania z lasów, a także wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej¹⁰. Tego typu działania są szczególnie intensywnie prowadzone na terenach LKP.

2. Metoda badawcza

W lutym i marcu 2015 r. przeprowadzono badania ankietowe. Z uwagi na fakt, iż LKP nie zostały wyodrębnione jako osobne struktury organizacyjne czy administracyjne, ankietę rozesłano do 72 nadleśnictw znajdujących się w granicach wszystkich 25 LKP. Zawarte w niej pytania dotyczyły m.in. infrastruktury edukacyjnej, głównych grup odbiorców korzystających z zajęć edukacyjnych oraz najczęściej realizowanych tematów zajęć. Odpowiedzi¹¹ uzyskano z 30 nadleśnictw znajdujących się w obrębie 16 LKP¹². Były to następujące LKP: Lasy Beskidu Śląskiego, Bory Tucholskie, Puszcza Białowieska, Lasy Elbląsko-Żuławskie, Lasy Gostynińsko-Włocławskie, Puszcza Kozienicka, Lasy Mazurskie, Lasy Olsztyńskie, Puszcza Niepołomicka, Lasy Oliwsko-Darżlubskie, Lasy Spalsko-Rogowskie, Puszcza Notecka, Puszcze Szczecińskie, Puszcza Świętokrzyska, Lasy Środkowopomorskie oraz Lasy Warszawskie¹³.

⁹ <http://lasy.gov.pl/nasze-lasy/lesne-kompleksy-promocyjne>; bip.lasy.gov.pl (17.04.2015).

¹⁰ *Raport o stanie lasów w Polsce 2013*, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Warszawa 2014, s. 34–35.

¹¹ Ankietę wypełniali pracownicy nadleśnictw zazwyczaj pracujący na stanowisku (starszego) specjalisty ds. edukacji (ekologicznej lub leśnej), edukacji i turystyki czy specjalisty służby leśnej lub podobnym – nazwy stanowisk były różne w zależności od nadleśnictwa.

¹² LKP Lasy Bieszczadzkie został powiększony w 2015 r. o obszar nadleśnictwa Baligród. W związku z powyższym Nadleśnictwo Baligród nie mogło wypełnić ankiety, gdyż jako część LKP funkcjonuje dopiero od niedawna.

¹³ Zwrotność ankiet wynosiła w odniesieniu do nadleśnictw 41,7%, a w odniesieniu do LKP – 64%.

3. Infrastruktura edukacyjna na terenie LKP

Wyposażenie poszczególnych nadleśnictw (jak i LKP) w infrastrukturę jest dość urozmaicone. Zgodnie z *Raportem z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2013 roku* na terenie nadleśnictw zlokalizowanych w obrębie LKP znajdowało się przeciętnie więcej obiektów edukacji leśnej niż w nadleśnictwach położonych poza granicami LKP. We wszystkich LKP zlokalizowane były następujące obiekty: 213 ścieżki dydaktyczne, 104 wiaty edukacyjne, 58 izb leśnych i 27 ośrodki edukacji przyrodniczo-leśnej¹⁴.

W wypadku 16 LKP (30 nadleśnictw, które odpowiedziały na ankietę) najczęściej spotykanymi obiektami edukacyjnymi wybudowanymi, urządzonymi i prowadzonymi przez nadleśnictwa są: leśne ścieżki edukacyjne (poznawcze), wiaty edukacyjne i trasy (szlaki) turystyczno-rekreacyjne. Dość często znajdują się tam także izby przyrodnicze, ośrodki edukacyjne czy sale wystawowe (edukacyjne) przy siedzibie nadleśnictwa. Stosunkowo rzadko (kilka LKP) wymieniane były arboreta czy muzea leśne. Wśród dodatkowych obiektów wskazywanych przez poszczególne nadleśnictwa były m.in.: herbarium, park dendrologiczny, kolekcja zieleni, park edukacyjny przy siedzibie nadleśnictwa, las ochronny czy częściowo udostępniony (i odpowiednio zagospodarowany) rezerwat przyrody, punkty edukacji leśnej czy leśne izby edukacyjne, ekspozycje dydaktyczne, wieże widokowe, lokalne skanseny, dom pamięci czy zabytkowa wyluszcarnia nasion oraz inne obiekty historyczne czy trasy związane z wypoczynkiem i rekreacją.

Można przypuszczać, iż jednym z czynników decydujących o różnorodności wyposażenia LKP w infrastrukturę edukacyjną jest data utworzenia LKP, ponadto powierzchnia niektórych z nich była powiększana o obszary znajdujące się w kolejnych nadleśnictwach. Kolejnym, równie istotnym czynnikiem jest atrakcyjność turystyczna danego obszaru. LKP (i nadleśnictwa) znajdujące się w regionach odwiedzanych przez wielu turystów (lub w pobliżu dużych miast) zazwyczaj dysponują większą liczbą i znacznie bardziej urozmaiconymi obiektami edukacyjnymi. Co istotne, wyposażenie w obiekty o przeznaczeniu edukacyjnym jest też różne w nadleśnictwach tworzących jeden LKP. Przykładowo w wypadku LKP Lasy Gostyński-Włocławskie infrastruktura Nadleśnictwa Włocławek jest znacznie bar-

¹⁴ T. Chrzanowski, *Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2013 roku*, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych w Warszawie, Warszawa 2014, s. 16.

dziej urozmaicona, jeśli chodzi o różne typy obiektów, niż Nadleśnictwa Gostynin. Podobnie jest w wypadku LKP Puszcze Szczecińskiej czy (w mniejszym stopniu) LKP Puszcza Świętokrzyska.

4. Działalność LKP w zakresie edukacji

Podobnie jak w wypadku wyposażenia w obiekty infrastruktury edukacyjnej, również i w odniesieniu do osób korzystających z różnych form edukacji leśnej liczba tych ostatnich jest większa w nadleśnictwach LKP (w niektórych wypadkach nawet trzykrotnie) niż w nadleśnictwach znajdujących się poza LKP. W ramach działań edukacyjnych organizowane były zarówno zajęcia terenowe, zajęcia w obiektach LKP (izby, ośrodki edukacyjne itp.), lekcje w szkołach, spotkania poza terenem szkoły, konkursy (wiedzy, plastyczne, fotograficzne), wystawy oraz akcje edukacyjne (Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata itp.)¹⁵.

Jedno z pytań dotyczyło typów zajęć organizowanych przez pracowników nadleśnictw w LKP. Odpowiedzi wybrane przez osoby uzupełniające ankietę wskazują na dużą różnorodność zajęć edukacyjnych. Wszystkie nadleśnictwa realizowały zajęcia terenowe, prawie wszystkie¹⁶: zajęcia promujące gospodarkę leśną (w tym np. sadzenie lasu), imprezy promujące LKP (w tym np. pikniki dla lokalnych mieszkańców, młodzieży szkolnej itp.), konkursy promujące wiedzę o lasach czy zajęcia plastyczne różnego typu. Kilka nadleśnictw wskazało na dodatkowe, niewymienione w ankiecie formy zajęć, jakie są prowadzone na terenie LKP, w tym m.in.: projekcje filmów, gry edukacyjne, wystawy, konferencje lub seminaria, spotkania z pracownikami Lasów Państwowych w szkołach, zajęcia w izbach przyrodniczych, arboretum czy centrum edukacji ekologicznej, konkursy plastyczne i fotograficzne, warsztaty mykologiczne, warsztaty rzeźbiarskie, edukacyjne i dla nauczycieli, zajęcia rozwijające umiejętność poruszania się po lesie, festiwale edukacyjne czy stoiska podczas imprez lokalnych, regionalnych czy krajowych, np. w trakcie Dnia Ziemi, na festynach, dożynkach itp. Pracownicy LKP włączają się również w organizację różnorodnych imprez o charakterze sportowym i rekreacyjnym.

W wypadku pytań dotyczących działań edukacyjnych (zarówno skierowanych do dzieci i młodzieży, jak i do osób dorosłych) pracownicy nadleśnictw wypełniają-

¹⁵ Tamże, s. 16–18.

¹⁶ Poszczególne typy zajęć nie były realizowane tylko w pojedynczych nadleśnictwach.

cy ankietę mieli do wyboru następujące odpowiedzi dotyczące częstości korzystania poszczególnych grup odbiorców z zajęć edukacyjnych: bardzo często (więcej niż 20 razy w roku), często (10–20 razy w roku), czasami (5–10 razy w roku), rzadko (mniej niż 5 razy w roku) oraz bardzo rzadko (raz na kilka lat lub nigdy).

Z udzielonych odpowiedzi wynika, że głównymi odbiorcami działalności edukacyjnej prowadzonej przez LKP są dzieci (w wieku przedszkolnym i szkolnym) oraz młodzież szkolna (ucząca się w gimnazjum i szkołach średnich). Niektóre LKP prowadzą także zajęcia (z różną częstością) dla studentów wybranych kierunków studiów, w tym z zakresu leśnictwa. Ponadto, z zajęć prowadzonych w LKP korzystają (znacznie rzadziej niż dzieci i młodzież¹⁷) zorganizowane grupy turystów i osoby indywidualne. Część nadleśnictw LKP prowadzi również (raczej rzadko lub bardzo rzadko) specjalistyczne zajęcia dla wybranych grup odbiorców. Są to:

- a) pracownicy nadleśnictw spoza obszaru LKP – te zajęcia są prowadzone (w porównaniu z innymi grupami dorosłych korzystających ze szkoleń specjalistycznych) znacznie częściej dla tej grupy odbiorców i w największej liczbie LKP (10 LKP);
- b) prywatni właściciele lasu, przewodnicy turystyczni, pracownicy jednostek samorządu terytorialnego – szkolenia dla tych grup odbywały się rzadko i prowadzone były w kilku LKP;
- c) jeszcze rzadziej prowadzone były specjalistyczne zajęcia dla rolników i osób prowadzących działalność z zakresu turystyki i rekreacji (np. właściciele pensjonatów i gospodarstw agroturystycznych), a w wypadku pojedynczych LKP – zajęcia dla pracowników Ochotniczej Straży Pożarnej, stacji sanitarno-epidemiologicznych oraz pracowników parków (krajobrazowych i narodowych), a także pasjonatów mykologii.

Dla dzieci i młodzieży najczęściej realizowane są zajęcia dotyczące następujących obszarów tematycznych¹⁸:

- a) praca leśnika (21 nadleśnictw w 12 LKP);

¹⁷ Wyjątkiem są tutaj nadleśnictwa znajdujące się w obrębie LKP Puszcza Białowieska, LKP Lasy Olsztyńskie, LKP Lasy Mazurskie, LKP Lasy Środkowopomorskie, LKP Puszcza Notecka i LKP Lasy Beskidu Śląskiego, gdzie zgłoszono, iż te grupy bardzo często lub często uczestniczą w zajęciach prowadzonych przez pracowników Lasów Państwowych. Tutaj też występują różnice w częstości korzystania z oferty edukacyjnej w zależności od nadleśnictwa.

¹⁸ Pracownicy nadleśnictw wypełniający ankietę wymieniali maksymalnie 5 najczęściej realizowanych tematów zajęć.

- b) leśne zwierzęta i ich tropy (20 nadleśnictw z 14 LKP) – prowadzone były zajęcia ogólne lub dotyczące wybranych gatunków zwierząt, jak dziuplaki, owady, ssaki;
- c) rozpoznawanie gatunków drzew i roślin w lesie (20 nadleśnictw w 12 LKP);
- d) warstwowa (piętrowa) budowa lasu (12 nadleśnictw w 11 LKP);
- e) dokarmianie zwierząt (w tym ptaków) zimą (11 nadleśnictw w 7 LKP);
- f) gospodarka leśna i zagrożenia w lesie, ochrona lasów przed pożarami (11 nadleśnictw w 7 LKP);
- g) zasady zachowania się w lesie (9 nadleśnictw w 7 LKP);
- h) ekosystem leśny, funkcje lasu, znaczenie lasu dla człowieka, bioróżnorodność lasów (9 nadleśnictw w 6 LKP);
- i) drewno – surowiec doskonały i jego zastosowanie (6 nadleśnictw w 5 LKP);
- j) wszystkie lub wybrane pory roku w lesie (6 nadleśnictw w 4 LKP);
- k) formy ochrony przyrody (4 nadleśnictwa w 4 LKP).

Poza wymienionymi pracownicy niektórych nadleśnictw prowadzili także zajęcia o innej tematyce. Przykładowo, w LKP Puszczy Białowieskiej prowadzone były zajęcia pt. „Tropienie kropelki wody, czyli obieg wody w przyrodzie”, „Martwe drewno i jego rola w kształtowaniu środowiska”, w LKP Puszcza Notecka: „Historia leśnictwa, historia Radusza – wsi, której nie ma”, w LKP Lasy Mazurskie: „Wyłuszczenia nasion”, w LKP Lasy Warszawskie i Puszcze Szczecińskie: „Od nasiona do drzewa” oraz w LKP Puszcze Szczecińskie: „Poznajemy las wszystkimi zmysłami”. W kilku nadleśnictwach były również prowadzone zajęcia na temat różnorodności biologicznej lasów i lokalnej specyfiki lasów (przyrody charakterystycznej dla danego regionu), w dwóch zajęcia dotyczyły ścieżki przyrodniczo-dydaktycznej (LKP Bory Tucholskie) oraz lasu ochronnego (LKP Lasy Mazurskie). Nie wszystkie zajęcia dotyczyły lasu i gospodarki leśnej – w LKP Lasy Spalско-Rogowskie prowadzono zajęcia o segregacji śmieci.

Tematyka zajęć, których odbiorcami byli dorośli, znacznie różniła się w poszczególnych nadleśnictwach (LKP), głównie w zależności od tego, kto był ich odbiorcą – turyści czy też grupy zainteresowane szkoleniem specjalistycznym. Tematyka zajęć dla osób dorosłych najczęściej dotyczyła¹⁹:

- a) trwałe, zrównoważonej, wielofunkcyjnej²⁰ gospodarki leśnej (15 nadleśnictw w 9 LKP) i pracy leśników (10 nadleśnictw w 9 LKP);

¹⁹ W tym wypadku również pracownicy nadleśnictw mogli wskazać maksymalnie 5 najczęściej realizowanych tematów zajęć. W 8 nadleśnictwach wymieniono mniej niż 5 tematów (od 1 do 4), w jednym – żadnego.

²⁰ Przy wypełnianiu ankiety większość pracowników stosowała jedno lub dwa z tych trzech określeń.

- b) budowy i funkcji lasu, ekosystemów leśnych, bioróżnorodności oraz procesów zachodzących w lasach (12 nadleśnictw w 9 LKP);
- c) ochrony lasów i przyrody w lasach (17 nadleśnictw w 13 LKP), leśnych kompleksów promocyjnych (1 nadleśnictwo w 1 LKP) czy obszarów Natura 2000 (2 nadleśnictwa w 2 LKP);
- d) fauny i flory leśnej (10 nadleśnictw w 9 LKP) – zajęcia ogólne lub dotyczące wybranych gatunków (np. ptaków, owadów, roślin leśniczych itp.), w tym obejmujące rozpoznawanie gatunków;
- e) drewna jako surowca (6 nadleśnictw w 5 LKP);
- f) walorów przyrodniczo-turystycznych nadleśnictwa lub regionu (10 nadleśnictw w 5 LKP), ich historii lub historii Lasów Państwowych (8 nadleśnictw w 6 LKP);
- g) zwierzyny łownej i gospodarki łowieckiej (4 nadleśnictwa w 4 LKP).

Ponadto, tematyka zajęć dotyczyła wybranych specjalistycznych aspektów gospodarki leśnej, w tym: gleb leśnych (LKP Lasy Środkowopomorskie), fitosocjologii (LKP Lasy Środkowopomorskie), huraganów w lasach i zagospodarowania terenów pohuraganowych (LKP Lasy Mazurskie), zabiegów pielęgnacyjnych w lesie (LKP Lasy Gostynińsko-Włocławskie, LKP Lasy Beskidu Śląskiego), odnowień naturalnych (LKP Lasy Mazurskie, LKP Lasy Beskidu Śląskiego), zalesień gruntów porolnych (LKP Puszcza Świętokrzyska), małej retencji w lasach (LKP Lasy Mazurskie), zagrożeń środowiska leśnego (LKP Lasy Gostynińsko-Włocławskie, LKP Puszcze Szczecińskie) czy zmian fenologicznych (LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie). W niektórych LKP prowadzone były zajęcia związane z historią danego obszaru, np. dotyczące śladów II wojny światowej w lasach (LKP Lasy Spalско-Rogowskie), historią użytkowania zasobów naturalnych (LKP Puszcza Białowieska), znajdującymi się tam obiektami – wyluszcarnią nasion (LKP Lasy Mazurskie) czy kulturotwórczą rolą lasów (LKP Puszcze Szczecińskie). Prowadzone były również zajęcia dotyczące rekreacyjnego i turystycznego wykorzystania lasów, np. „Do lasu po uśmiech i zdrowie” (LKP Puszcza Kozienicka), czy możliwości korzystania z wypoczynku w lesie i zasad korzystania z lasu (LKP Puszcza Niepołomska).

Podsumowanie

Na podstawie wyników badań przeprowadzonych wśród nadleśnictw znajdujących się w granicach LKP można stwierdzić, iż działalność edukacyjna prowadzona

w LKP przez pracowników Lasów Państwowych jest skierowana głównie do młodych odbiorców (dzieci i młodzieży szkolnej). Prowadzone zajęcia dotyczą przeważnie funkcji lasu, jego budowy, składu gatunkowego (fauna i flora), gospodarki leśnej (pracy leśników) i zasad zachowania się w lesie, wliczając w to ochronę lasu przed zagrożeniami. Zajęcia przeznaczone dla dorosłych są realizowane znacznie rzadziej i często obejmują również specjalistyczne szkolenia dla wybranych grup odbiorców. Działalność edukacyjna prowadzona przez pracowników poszczególnych nadleśnictw w ramach LKP, dotycząca funkcjonowania ekosystemów leśnych, funkcji lasów i różnych aspektów zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej bardzo dobrze wpisuje się w koncepcję zrównoważonego rozwoju i umożliwia poprawę poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa. Zajęcia edukacyjne prowadzone na terenie LKP uzupełniają zazwyczaj zakres tematyczny zajęć prowadzonych np. przez pracowników parków krajobrazowych i narodowych, przewodników PTTK czy centra edukacji ekologicznej, co pozwala na lepsze wdrażanie założeń koncepcji rozwoju zrównoważonego.

Literatura

bip.lasy.gov.pl.

Blichtarska M., Angelstam P., Elbakidze M., Axelsson R., Skorupski M., Węgiel A., *The Polish Promotional Forest Complexes: Objectives, Implementation and Outcomes Towards Sustainable Forest Management?*, „Forest Policy and Economics” 2012, vol. 23.

Chrzanowski T., *Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2013 roku*, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych w Warszawie, Warszawa 2014.

Forestry in the EU and the World – a Statistical Portrait 2011, Eurostat, Statistical Books 2011.

Fronczak K., *Leśne Kompleksy Promocyjne. Las w dziesiętnastu odsłonach*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2007.

Gamborg C., Larsen J.B., *Back to Nature – a Sustainable Future for Forestry?*, „Forest Ecology and Management” 2013, no. 179.

Głaz J., *Założenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej*, w: *Trwały i zrównoważony rozwój lasów. Poglądy – opinie – kontrowersje*, red. K. Rykowski, Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa 1998.

<http://lasy.gov.pl/nasze-lasy/lesne-kompleksy-promocyjne> (17.04.2015).

Kolk A., *Ogólne tezy trwałego i zrównoważonego rozwoju lasów*, w: *Trwały i zrównoważony rozwój lasów. Poglądy – opinie – kontrowersje*, red. K. Rykowski, Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa 1998.

Panagopoulos T., *Linking Forestry, Sustainability and Aesthetics*, „Ecological Economics” 2009, vol. 68.

Raport o stanie lasów w Polsce 2013, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Warszawa 2014.

Report of the UN Conference on Environment and Development, Annex III, A/CONF.151/26, Rio de Janeiro 1992.

Ustawa z 28 września 1991 r. o lasach (DzU z 1991 r., nr 101, poz. 444 ze zm.).

Zarządzenie nr 30 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 19 grudnia 1994 r. w sprawie Leśnych Kompleksów Promocyjnych, www.bialowieza.bialystok.lasy.gov.pl.

EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE PROMOTIONAL FOREST COMPLEXES IN POLAND – RESULTS OF RESEARCH

Abstract

According to The Act of Forests in Poland, the Promotional Forest Complexes (PFCs) are forest areas of special economical, ecological, social and educational importance. They are elements of sustainable forest management as well. At the beginning of 2015, a questionnaire survey were led, concerning, among others, the role of PFCs in developing of ecological awareness among children, young and adult people. The main aim of the paper is to present results of the research, including education forms, main receivers and the most popular subjects of forest education.

Keywords: sustainable forestry, Promotional Forest Complexes, education

JEL Codes: Q23; R11; Q56; I21

Translated by Hanna Kruk

